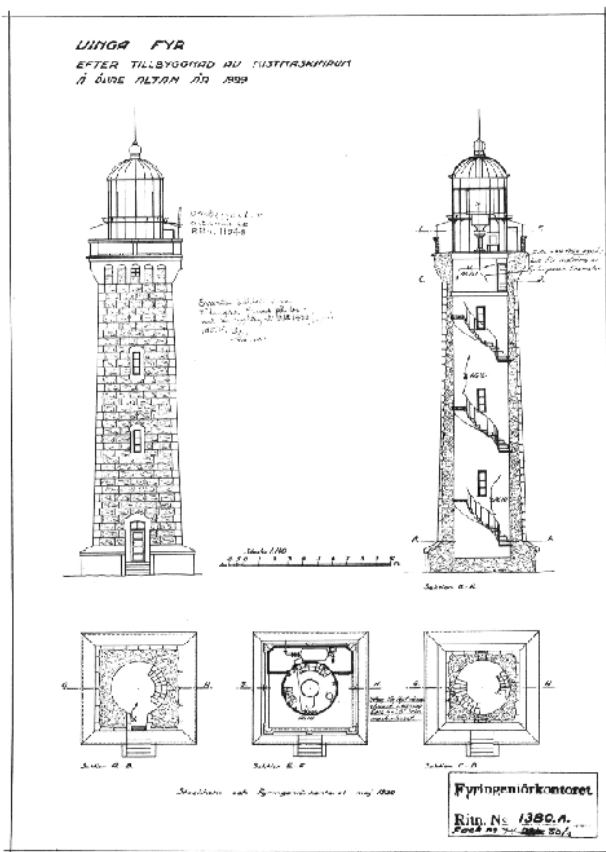

VINGA FYR

En kort historik

Anna Sandell – Sjöfartsverket

Den sista veckan av den fantastiska semestern i nådens år 2008 tillbringade vi på Hällö i Bohusläns yttre arkipelag. Efter viss tid av aklimatisering fann vi livet där gott att leva och längtan hem till Skåne tog sig inte allt för stora proportioner. Det är alltid intressant att studera det lokala när man kommer till en ny plats och i skärgården, eller skiergar'n som Bohuslänningarna själva säger om sin plats på jorden finns det mycket nytt att se och lära. Inte minst är det trevligt att komma det bohusslänska kynnet in på livet, ety bohusslänsning trots sin krumma byggnad och dolska blick är såväl knipslug som rapp i tanke. Snar att finna lösningar som underlätta det sträva skärgårdslivet är han också. Ett exempel på denna slughet är trafikeringen av Hällö. Turister, badgäster och ornitologer fraktas ut till ön med en för ändamålet väl lämpad skuta, i folkmun kallad Hällöfärjan. Skeppare ombord är en man som bär det bohusslänska kulturarvet med högburet huvud och lystrar till namnet Stig, eller Stiig som det heter på karakteristisk Bohusslänska med tungan vid i:et långt framskjuten i mun. Stig är en innovatör av mått, driven av lättja och ovlja till onödigt arbete sköter han trafikeringen efter eget huvud. Inte minst färjans turlista med sin imponerande täthet visar prov på detta. Tablå beskriver i detalj tider för såväl färjans ankomster som dess avgångar. Turtätheten är av sådant mått att jag då jag först fick se den verkliga undrade hur mycket folk som dagligen besöker ön. För skåningar kan jag berätta att turlistan över sundet ser i det närmaste komiskt fattigt ut vid en jämförelse, och då ska sägas för upplänningens vidkommande att linjerna mellan Helsingborg och Helsingör går som varp i väv och knyter samman brödrafolken minst var tionde minut. Nu har emellertid sagde Stig kommit på den lysande idén att kombinera fast turlista med beställningstrafik till och från Hällö. Det innebär i princip att färjan går tidsmässigt komplett oplanerat, detta med stor förvirring bland de ganska fåtliga resenärerna som följd.

Nu var det emellertid dags att proviantera och eftersom stormen fortfarande tjöt kring stugknuten ville vi inte företa äventyrlig resa i rank julle, utan planerade istället att nyttja Stigs tjänster. Som tur är ser man linjens hela sträckning från stugan och jag satte mig därför vid köksfönstret för att bevaka nästa ankomst. Inte helt förvånande dök färjan upp bakom skäret helt utanför ordinarie turlista. Nu blev det fart i stugan. Eftersom vi vet att Stig inte i onödan låter skutan nöta Hållöbryggans pollare för vi runt i stugan likt skållade råttor och tog rätt på alla förberedelser som förestår en resa till fastlandet. Med andan i halsen och fruntimmer, ungar och hund snoende kring benen anlände vi så till färjan strax efter dess ankomst. Nu visade det sig dock att brådskan varit till ingen nytta. Stig är nämligen inte bara färjkarl utan även fyrvaktarboställets tillsyningsman. Just denna dag hade Sjöfartsverkets fastighetsinspektör förärat ön sin närvaro och man passade därför på att avhandla diverse bestyr kopplade till det något luggslitna fastighetsbeståndet. Väl framme vid bryggan fann vi de båda herrarna i full färd med att besiktiga fyrvaktarens sjöbod. Ett bygge så anskrämligt att gubben Garbos boställe i filmen "Att angöra en brygga" framstår likt Taj Mahals palats vid en jämförelse.

Inspektören företog besiktning med stor nit och noggrannhet och granskade med viktig min det gamla skjulets kondition från vittrande grund till anfrätt takskägg. Då och då hummade han ogillande och petade med en penna i det murkna virket varpå stora bitar lossnade och föll mot marken. Ibland avbröt han syningen för att anteckna i sitt skrivhäfte eller förebrå tillsyningsman Stig för det eftersatta underhållet. Denne stod mest vid sidan av, klådde sig ideligen i baknacken och kom med än den ena än den andra förklaringen till hur skjulet kunnat ge tappt för det bohusländskt kärva klimatet på så kort tid att han i sin egenskap av tillsyningsman inte hunnit att registrera förfallet. Båda var de tämligen oberörda av det faktum att rastlösa resenärer stod på bryggan klara att äntra skutan för den korta resan till Smögen. Med tanke på den kondition i vilken sjöboden var, och min egen bakgrund med 25-öres ingenjörs examen i husbyggnad, tänkte jag föreslå de båda granskarna att sparka till rasket. Då hade nämligen föremålet för besiktning med stor sannolikhet rasat samman och därmed hade vidare diskussion och granskning i ärendet varit obehövlig. Dock valde jag att denna gång inte lägga mig i andras tjänsteförrättning. Tillfället fick mig dock att tänka på en annan händelse då jag och bäste Mon Cousine under den årliga höstseglingen hjälpte Sjöfartsverket att få ljus i en för tillfället trilskande fyr.

Det var som sagt under den årliga höstseglingen. Augusti var långt förleden och en begynnande kyla kändes i luften. I vanlig ordning hade Mon Cousine och jag bunkrat upp dennes segelyacht för att under några dagar göra de Bohusländska farvattnen något mer osäkra. Byssan var fylld med läckerheter i form av fleskesteger, knackvurstar, spickekorv, rullader, rökta skinkor och syltade "nassetassar". Nere i kölsvinet hölls bier, Gammeldansk och Ålborg i svalka och i doghouse tronade konjaken och whiskeyn med såväl Calvadosen som några utsökta cigarrer och en pung Borkum vid sin sida. Kort sagt stod vi väl rustade för en god seglats. Seglingen avlöpte i vanlig ordning väl och efter ett par härliga dagar till sjöss beslut vi att sista kvällen angöra Vinga. Där finns en förträfflig liten naturhamn som skulle lämpa sig väl i den västliga vinden och för den förestående resan hemåt.

När vi kom in i den lilla hamnbassängen fann vi att det var ganska många båtar förtöjda trots den sena säsongen och på bryggan var det stimmigt av folk och fest. Detta fick sin enkla förklaring i att det var, eller kanske snarare hade varit årets stora begivenhet på ön nämligen den så kallade Vinga dagen. En dag full av aktiviteter och glada upptåg för de Göteborgare som gjort sig besväret och medels chartrad båt taga sig ut i skärgården. Nu var dock de flesta besökare sedan länge hemma i Majorna, Haga, Hisingen eller var helst de kom från. Kvar fanns endast den i och för sig ganska månghövdade skara av representanter för Vingafyrens vänförening som varit arrangör för spektaklet. Dessa bestod i ett antal fredligt pokulerande dryckeskämpar som så snart vi kastat tamparna upptog såväl Mon Cousine som mig i sin gemenskap.

Det blev en underbar kväll, många nya vänskapsband bands, ryggar dunkades och berättelser om sällsamma eskapader på stormande hav utväxlades. Berättelser vars huvudpersoners hjältemod stegrades i samma takt som byssja, kölsvin och doghouse på Mon Cousine`s yacht länsades på kvarvarande läckerheter och dryckjom. Just som nattmörkret lägrade sig över vårt gamång uppstod plötsligt oro i lägret. Förvirrade och lätt överförfriskade Vingavänner sprang plötsligt kors och tvärts över bryggan utstötandes ångestfyllda skrin. Då och då vände de sina av skräck fyllda ansikten upp mot himlen och pekade förskräckt upp mot densamma. Mon Cousine och jag var inbegripna i ett djupt intellektuellt meningsutbyte rörande det västkustska firväsandets betydelse för den framtida allt mer digitaliserade sjöfarten då Vingavännernas kakofoni störde. Vi vände våra blickar upp mot skyn och fick då se vad som utlöst uppståndelsen. Roten till uppståndelsen var till en början svår att förstå, på himmeln syntes nämligen ingenting, inte så mycket som en liten ljusstrimma silade ner från fyrens lykthus för att lysa upp sjöfararens riskfyllda väg mot fast land. Dock blev avsaknaden av den gamla fyrens mäktigt roterande sektorparaply snart påtaglig även för Mon Cousine och mig. Himlapällen var mörk som en säck, kort sagt Vinga fyr hade slocknat!

Detta var en sällan skådad sensation. Ljuset som i sekler och lika säkert som amen i kyrkan lyst varje kväll till glädje och trygghet för sjöfarare på fjärdens mörka och av grynnor bemängda vatten var släckt. Den väldiga fyren avtecknade en mörk siluett mot den nästa lika mörka augustinatten. Synen var ödsligt dyster och strax gick våra tankar till de sjöfarare som kanske befann sig ute på det mörka vattnet och deras desperata spejande efter Vingafyrens vägledande ljus. Så kunde vi naturligtvis inte ha det, här tarvas omedelbar åtgärd kungjorde Mon Cousine och samlade de närvarande till hastigt rådslag. Nu var goda råd dyra menefter kort överläggning städslades den rappaste av de närvarande Vingavännerna för en snabb språngmarsch i riktning mot lotshuset beläget på ön. Planen var att han där skulle begära hjälp av de på ön stationerade båtsmännen. Löparen gav sig genast iväg på sitt uppdrag och väl framme hörsammade dessa genast vännens vädjan om hjälp och begav sig av över klapperstensfälten, i riktning mot den nedsläckta fyren. Emellertid var det så att dessa båtsmän säkerligen drejade spaken på lotsens båt med bravur men när det gäller reparationer av trilskande fyrar lämnade deras kompetens en del i övrigt att önska. Trots båtsmäns idoga försök till motsatsen så förblev därför fyren släckt.

Under tiden satt Mon Cousine och jag kvar på bryggan där vi försökte lugna de oroliga Vingavänner som ännu inte var så däsiga att fyrens väl och ve för tillfället inte stod i centrum för deras av bier, cognac och Gammeldansk avtrubbade tankeverksamheten. Timmen var långt över midnatt då Mon Cousine och jag beslöt att ta saken i egna händer och helt enkelt erbjuda vår hjälp när det gällde att få igång fyrens sken. Sagt och gjort cognacskupor tömdes och cigarrer släcktes varpå vi båda samtidigt reste oss från var sida av bordet med sådan beslutsamhet att vi skallade ihop mitt över. Nu stoppar inte en lätt blessyr beslutsamma cousiner, efter nytt och mer lyckosamt försök att resa oss från bordet satte vi av i riktning mot fyren, eller i varje fall i den riktning som vi trodde ledde mot fyren. Efter att likt två cirkushästar i piaff och med lätt bakåtvikt ha tagit oss över den oländigt steniga trängen kom vi så fram till Vinga båk och fyr. Dörren vid fyrens fot stod på glänt och ljuset i trappan lyste upp fyrens innanmäte. I mitten av fyren löpte en mycket smal ståltrapp i spiral upp mot toppen. Resolut antrade vi den vingliga trappan och påbörjade vår klättring som blev både lång och mödosam. Nästan längst upp tog trappan slut och övergick i en liten av metallräcke omgärdad träplatå som svävade under lykthusets durk. Sista biten från platån ledde en liten stegen som försvann upp i en lucka till lanterningen som krönte den väldiga fyren. Genom luckan hörde vi de två båtsmännen som för tillfället tjänstgjorde som fyrreparatörer svära och förbanna situationen. Mon Cousine antrade genast stegen, ivrig att undersöka om och hur han kunde bistå bröder i bryderi. Härefter följer ett scenario som jag bara svårligen kan återge då jag själv var fullt upptagen att hålla mig själv och Mon Cousine`s stegen kvar på den lilla platån.

Mon Cousine sticker så upp sitt av konjak och ansträngning rödstrimmiga ansikte i lykthuset och hälsar de två båtsmännen med ett glatt om än något sludrande:

- Go aftnon mina häijjaj, Mån Cooschin häj med va kan jag schtä till tjänscht?

De två båtsmännen stirrade på mon Cousine som om han varit ett övernaturligt väsen, varpå de med en mun utstötte.

- Va i h-vete...

De båda båtsmännen insåg naturligtvis att de nu hade ytterligare ett problem. Tidigare hade de bara den trasiga fyren att ta hand om, nu var de också tvungna att ta hand om en vad som i deras ögon verkade vara en något punschig söndagsseglare som på något underligt sätt uppenbarade sig dök på denna plats, säkerhetsrestriktioner som får Kumlabunkern at framstår som ett tivoli med svängdörrar till trots.

- Vem tusan är du och vad alla glödheta djävlar gör du här?
- Ja...? ja schomscagt mån coschin, till eder tjänscht.
- Hur i hela friden har du tagit dig upp hit?
- Ja...? Jo, ja blev hulpen av bäschte bror här...

Här gjorde Mon Cousine en elegant om än något yvig gest ner mot mig, genom luckan i vilken han stod. Den yviga gesten ökade för ett ögonblick bäste Cousine`s instabilitet varvid han tappade balansen en aning och halkade ner ett pinnhål på den hala stegen. En bit puts lossnade från platåns revetering och man kunde höra hur den tunga biten for genom fyrens tomma, cylinderformade innanmäte för att slutligen slå i cementgolvet 22 meter under oss. Detta med en smäll vars eko aldrig verkade vilja upphöra att fortplanta sig. De båda båtsmännen stirrade storögt ner genom luckan på mig.

- vid alla förnicklade plåtskallar hur många är ni!?
- Ja de e baja ja o bäschte bror här men bara lugn. Vi fixschar detta inge poble, sa Mon Cousine under det att han med handen försökte släta ut anletsdragen i ett fåfängt försök att ge nykrare intryck än vad hans allmäntillstånd tillät.

Nåväl nu blev det fart på båtsmännen. De insåg stundens allvar och de insåg förmodligen också att det skulle påverka deras karriärer inom verket negativt om två överförfriskade söndagsseglare tilläts att dödsstöra inne i Vinga fyr under deras försök att reparera densamma. Efter att de lyckats få ner Mon Cousine genom luckan ner till platån gav de oss tydliga förhållningsorder, ja rent av mycket tydliga förhållningsorder att stå där stilla, inte säga något, inte göra något och framför allt inte röra något. Så skulle de sedan med gemensamma krafter hjälpa oss ner för den smala och branta spiraltrappan när de var klara med felsökningen på fyren. Vi hörsammade naturligtvis denna instruktion varvid båtsmännen återigen försvann upp genom luckan till fyrens lykthus för att fortsätta sina hittills fruktlösa försök att åter få sken över fjärden.

För den som inte redan känner till det förtjänas det att nämnas att Vinga fyr är en mycket stor fyr. I själva lanterninen finns den stora roterande linsapparaten som ger Vinga sin karaktär med två av varandra tätt följande blinkningar var halvannan minut. Ursprungligen eldades fyrlampan med fotogen och ett stort urverk med ett enormt lod som hängde i fyrens mitt drev den tunga linsapparaten. Sedan många år tillbaka är dock såväl lykta som linsapparat elektrifierade. Vinga fyr kastar ut sitt ljus i mörkret med en styrka av inte mindre än en million Heffnerljus. En ljuskägla så stark att den kan skära genom det tätaste mörker till de mest avlägsna horisonter. Detta kräver förstås en hel del elektroniska installationer för att det hela ska fungera, och var finns då mer parten av dessa installationer? Jo, på den platån eller ”vaktrum” som det kallas varpå eller vari jag och mon Cousine befann oss. På tavlor monterade efter platåns kant satt mängder av elektronisk styrutrustning. Eftersom vi inte hade så mycket att göra under tiden vi väntade på att bli lotsade nerför trappan var det helt enkelt omöjligt för två amatörer att inte ägna all denna teknik viss uppmärksamhet. Mon Cousine synade med en kännares min såväl tavlor som mätare och säkringar.

Plötsligt var det en liten så kallad automatsäkring som fångade Cousins intresse. Inte för att den var speciell på något vis. Den satt där tillsammans med tjugvis av exakt likadana säkringar. Skillnaden var bara den att alla andra säkringar på tavlan pekade uppåt men just denna lilla gynnaren pekade neråt. Mon Cousine som är en enkel man, föga bevandrad i elektrofysikens värld fann ändå detta underligt. För att kunna studera denna avvikelse lite mera ingående och från flera olika vinklar böjde han sig ner och med kraftig övervikt framåt granskade han så den misstänkta säkringen på närmare håll. Rädd att störa fackfolket uppe i lanterninen, vinkade Mon Cousine till mig och viskade under det att han efter bästa förmåga försökte peka på den avvikande detaljen

- Bäschte bror, varför har di kanaljerna monteat en schäkkring åt motschatt håll, mån tro?

Jag hade inget svar på hans fråga men för att gaska upp mon Cousine något i vår prekära situation måttade jag en rejäl ruggdunk mot honom. Samtidigt som jag utdelade min vänskapliga ryggdunk genmälde jag.

- bry sig inte om det, låt oss istället...

Längre han jag inte. Det bar sig nämligen inte bättre än att precis då jag träffade Mon Cousine`s framåtlutade ryggtavla med min handflata. Ja, den vänskapliga ryggdunken blev tyvärr en aning överdimensionerad, det blev helt enkelt en ganska rejäl smäll som Mon Cousine fick mottaga i ryggen. Så resulterad detta i sin tur i att Mon Cousine`s kroppshyddå råkade ut för en framåtriktad kritisk instabilitet, det vill säga i riktning mot den säkringstavla som nyss fångat hans intresse. Precis i detta ögonblick hade han dessutom lyckats få sitt utsträckta pekfinger mitt för den avvikande säkringen vilket fick till följd att han, helt ofrivilligt helt enkelt knäppte på den utlösta säkringen. Nu bröt helvetet lös. Den stora tunga linsapparaters rotation startade med ett öronbedövande och skärrande gnissel. Kort därefter smäll fyrslampan igång och på en tusendels sekund badade hela lanterninen i en miljon Heffnerljus. Ljuset var så outhärdligt starkt att det kvittade lika om man blundade eller ej. De två båtsmännen skrek av förskräckelse och jag tittade reflexmässigt upp mot den öppna luckan. Ljuset var så starkt att jag kunde se den ene båtsmannens kropp genomlyst som på en röntgenbild. Kort därefter störtade båtsmannen ner genom luckan och landade vid mina fötter. Den andre båtsmannen som vid tillfället satt i linsapparaten utstötte ett fasansfullt skri innan han förlorade balansen bakåt och landade på lanterninens durk med en duns. I fallet råkade denne fastna med byxbenet i en utskjutande del i den roterande linsapparaten varvid den skrikande båtsmannen släpades runt, runt på lanterninens golv, oförmögen att ta sig ur den prekära situationen. Efter att ha släpats runt flera varv under åkallan av såväl alla smådjävlar som Hin Håle själv fick han slutligen tag i golvluckans kant. Med ett ljudligt ritsch-ratsch rämnade båtsmannens byxor då linsapparaters rotation icke stod att hejda med ett par så nötta hosor. Absolut förblindad av det starka skenet kravlade han ned genom luckan och rasade så ner jämte sin kollega som ju redan låg vid mina fötter. Mon Cousine stod som förstenad framför säkringstavsavlan och stirrade häpet på sitt fortfarande utsträckta pekfinger. Fyrens linsapparat snurrade lugnt vidare och efter att båtsmännen kommit till sans tog de var sitt djupt andetag, troligen i avsikt att skälla ut Mon Cousine och mig för att inte ha hört sammat deras uppmaning om att inte röra någonting. Emellertid förekom Mon Cousine dem med den försmädliga kommentaren.

- Kontrollerade ni inte schäkkringschtavlan först...?

De båda båtsmännen fan förmodligen situationen så försmädlig att de avböjde vidare bannor och lät därmed udda vara jämt. Fyren sken igen och det var ju egentligen det som var det viktiga. Mon Cousine och jag hjälpte efter bästa förmåga de två golvade båtsmännen på fötter igen. När dessa borstat bort det värsta dammet från sina mörkblå båtsmansuniformer startade två seglare med en icke försumbar berusning stödda på två nyligen röntgade båtsmän den mödosamma klättringen mot fyrens bas. Dock blev förbrödringen under nedstigningen allt mer påtaglig och väl vid fyrens fot var såväl Mon Cousine som jag du och bror med de två båtsmännen.

De var rent av så tacksamma för att vi skrämt igång den gamla klenoden till fyr att de oombedda förevisade såväl fyrens imponerade sektorparaply som den intill liggande fyrbåkens innanmäte. Först när sensommarnatten övergått i skir morgonrodnad, och efter att ytterligare några pilsnerdrickor förtärts skiljdes våra vägar. Jag kan garantera att såväl Mon Cousine som jag somnade ganska ovaggade den natten.

Dagen efter satte vi ånyo segel för den korta seglatsen till vår hemmahamn Vål framme på Asperö avnjöts middag hemma vid Mon Cousine`s köksbord. Middagsgöromålen sköttes med bravur av hans hulda maka som mellan bestyren triumferande höll fram dagens Göteborgs Posten. På första sidan stod där att läsa.

”Vinga fyr mörklagd!”

I artikeln kunde man läsa om de flinka båtsmän som utan vidare hade fått fart på den trilskande fyren. Dock nämndes det inte någonstans vilka det egentligen var som hade tänt fyren igen. Mon Cousins maka läste högt ur tidningen och sa sedan:

Låg inte ni på Vinga i nattas? Märkte ni aldrig att fyren slocknat?

Mon Cousine och jag tittade på varandra i samförstånd, log i mjugg och sade med en röst.

- Jaa det var ju konstigt att vi inte märkte något, vilken tur ändå att Sjöfartsverkets personal löste problemet så snabbt!

Nå ska ii med båden eller...? Stig och inspektören hade under mitt dagdrömmeri avslutat besiktningen av det gamla båtskjulet och Stig hade åter växlat till sin profession som färjeskeppare. Nu stod han framför mig med uppfodrande blick och handen utsträckt efter min biljett Jag gav honom den tummade biljetten och äntrade färjan. Så blev det till sist ett härligt besök i Smögen.